

ADINA HULUBAȘ¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: nașteri speciale, naștere generală, copiii gemeni în mitologie, copiii din flori

Copii cu o natură specială²

Rezumat

Studiul apropie la nivel magic statutul copiilor gemeni de cel al *copiilor din flori*, folosind argumente lingvistice și etnologice. Dacă în cazul gemenilor, credințele par a fi din ce în ce mai subtile și puterile acestor copii se transferă asupra mamei lor, în numeroase limbi ale lumii sunt sugerate implicații supranaturale pentru apariția copiilor nelegitimi, chiar prin apelativele aparent peiorative pe care aceștia le primesc. Sunt invocate date etnografice din cadrul Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei, ce vin să susțină opiniile emise de Mircea Eliade și Petru Caraman.

¹Academia Română, Filiala Iași, România

² Studiul face parte din lucrarea de același autor, intitulată *Obiceiuri de naștere din Moldova*. Tipologie și corpus de texte, aflată în curs de apariție la Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași. Volumul va conține mai multe date etno-folclorice legate de acest subiect, tipologizate tematic.

Key words: special births, twin pregnancy, twin brothers mythology, bastards

Children of a Special Nature

Summary

The study focuses on the case of special births, such as twin pregnancy and children out of the wedlock. Both situations are uncanny for the community, since they break the natural or the social rule, and they have always been treated with awe along the humankind cultural history.

Field data from Moldova seem to sustain the idea of the complementary twins that can build together a world (such as The Egyptian Osiris and Seth, the Romanian Fârtate and Nefârtate for example) or a country (Remus and Romulus). In various villages from Moldova people say one of the twins is bold, the other is shy, one is smart, the other less intelligent, and so on.

All the practical ideas on twins and bastards do nothing but to cover superstitions, with the same result: pointing out what is supernatural, uncanny, that is to say, out of the ordinary and designating the sacred as opposed to the profane. Pragmatic attitudes fear twins because the amount of effort to raise them is double, and young women dread unwanted pregnancies because of the social difficulties, but if we dig deeper in the mankind's cultural history we find out that twins and bastards used to be killed in order to avoid calamities coming over the community. Cultural memory hide the archetypes, while ethnographic information can unveil them.

Copii cu o natură specială

Nașterile ce se abat de la regula fiziologică sau socială au provocat teamă și precauții încă de la începutul istoriei culturale a omenirii. Pruncul cu dinți, coadă și fragmente de placenta lipite de corp, gemenii, dar și copiii ilegitiimi au fost înconjurați de adevărate mitologii ce le subliniau încărcătura numinoasă suplimentară unei simple iviri din marele necunoscut.

Dacă dezvoltarea dentiției în perioada fetală și prezența unor vertebre suplimentare în partea de jos a coloanei sunt considerate indicii ale unei nașteri de tip malefic, căci pruncul va deveni strigoi (Sagna – Neamț)³, membrana de la sacul amneotic este decodată ca semn de noroc din cele mai vechi timpuri, primind aura unei adevărate amulete. Teodor T. Burada făcea precizarea că, la românii macedoneni de la sfârșitul secolului al XIX-lea, *căița* unui nou-născut băiat are puteri deosebite în urma unui „tratament” magic: „se pune deoparte ca talisman – trebuie să stea patruzeci de zile în altar sub sfânta masă, să fie purtat prin trei capitale, să se pună sub un pod când trece un pașă, împărat pe el, mitropolit, arhiepiscop de trei ori” (Burada: 1982, 41). Placenta cumulează, prin contagiune, virtuțile sacre ale altarului creștin și autoritatea demnitarilor, pentru a avea o influență puternică în timpul proceselor juridice în care posesorul acesteia ar putea fi implicat. Tot în interes comercial era folosit *locul copilului* în Mordvinia, căci era purtat de cel care mergea să vândă lemne de foc la târg (Mikkor: 2000, 115). Pe Valea Nistrului de Jos era semnul bunăstării viitoare: „când se naște cu cămeșucî, apu așiala copchil îi cu noroc. Iaca fșioru niu cari-i primari s-o născut cu cămeșî și trăiești ghini (Olănești)” (Ștefănuță: 1933, 79).

Pe de altă parte, placenta poate fi indiciul că se naște un strigoi, moment în care intervenea prompt moașa. Ion Mușlea publica în 1932 date despre un ritual de expiere cules în două sate din județul Satu-Mare: „o adevărată nenorocire e când moașa descopere că noul născut e «bosorcoi». Acest lucru e sigur, când «naște pruncu-n beșică» (Moișeni). În acest caz, moașa trebuie să-l pună lângă secure și să-l amenințe că dacă va «săgeta» oameni sau vite îi va tăia gâtul (Cărmăzana). Tot moașa hotărăște peste ce fel de vietăți va fi el bosorcoi: «pe» pești, pe păsări, pe lupi etc” (Mușlea: 1932, 150).

Numărul ridicat de precauții menite să evite o sarcină gemelară, atât în Moldova, cât și în restul țării sau al lumii sugerează o informație culturală arhaică de tipul tabu-ului, sub învelișul considerentelor pragmatice, potrivit cărora e mai dificil să crești doi copii odată. În Nigeria se credea că „gemenii erau necurați din punct de vedere spiritual și catalizatori ai nenorocirii generale. Populația Igbo este cunoscută pentru faptul că obișnuia să arunce gemenii în «tufa rea» (o tufă neumblată, de obicei o pădure virgină în care se aruncau toate lucrurile considerate a fi un sacrilegiu sau malefice)” (Ugo Nwokeji: 2010, 104). „Populația Akha din India nici măcar nu considera că gemenii sunt copii, ci mai degrabă niște spirite malefice ce trebuiau îndepărtate cât mai repede cu putință” (Milner: 2000, 464). Exemplele de pruncucidere a unuia dintre gemeni sau a amândurora sunt numeroase și au fost invocate adesea ca dovadă a spaimei pe care a trezit-o fertilitatea exacerbată a femeilor pretutindeni în lume. Până și cazurile de gestație gemelară la vite înspăimântau, motiv pentru care populația Ila din Zambia obișnuia să sacrifice vita care făcuse doi viței odată (Fowler: 2000, 118).

³ Toate datele etno-folclorice de pe teren fac parte din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, atunci când nota nu indică altceva.

Nașterea a doi prunci odată constituia un eveniment major, în reflectarea magică a lumii. Chiar și părinții celor doi reprezentau un focar de energie contagioasă, ceea ce prelungea perioada de izolare a lor. „Toate aceste rituri de trecere se complică în caz de anormalitate, în special dacă mama a adus pe lume gemeni: la populația ishogo (Congo), mama este închisă în casă, până cei doi copii cresc mari; ea poate vorbi doar cu membrii familiei sale; doar tatăl și mama sa au dreptul să intre în casă; orice străin care intră este vândut ca sclav; ea trebuie să trăiască absolut castă; gemenii sunt și ei izolați de ceilalți copii; vesela și toate ustensilele de care se servesc sunt supuse tabu-ului” (Van Genep: 1996, 52). În mod evident, fecunditatea mamei reprezintă sursa acestui *mysterium tremendum*, iar antidotul pentru abaterea de la procreația umană obișnuită îl reprezintă anularea funcției de reproducere a mamei de gemeni și, în același timp, izolarea ei cât timp este considerată molipsitoare. Mai mult chiar, „în Uganda, tatăl unor gemeni este tabu câtva timp după nașterea lor; printre alte reguli, este oprit să omoare vietăți sau să vadă sânge” (Frazer: 1980, 194). Aceleași interdicții le-am întâlnit în perioada de graviditate a mamei, când aveau repercusiuni grave asupra fătului. Tatăl pare să împărtășească o condiție sacralizată în această situație, spre deosebire de majoritatea celorlalte prescripții rituale legate de naștere, în care el nu este menționat.

În Moldova apare o singură specificare a impactului negativ pe care îl are apariția gemenilor în comunitate. În localitatea Topolița din Neamț, se crede că aceștia anunță război sau secetă. Aceeași motivație a lipsei de precipitații apare în nord-vestul Tanzaniei (Stroeken: 2010, p. 188) sau în Africa de Sud (Bonney: 1993, 158). Implicația poate fi explicată, la nivel magic, prin abilitățile cu care se nasc pruncii: „după o credință larg răspândită copiii gemeni posedă puteri magice asupra naturii, mai ales asupra ploii și furtunilor”. Începe deja să se contureze simbolistica duală a gemenilor, resimțită acut la nivel tradițional, prin prisma observației directe. Credința că gemenii anunță belșug în țară (Botești – Suceava și Gârceni – Vaslui) și noroc la casa unde apar (Grivița – Galați, Gârceni – Vaslui) se situează în opoziție cu semnificațiile nefaste. Frecvent, sătenii descriu gemenii în termeni antonimici: unul e mai deștept, altul mai prost (Dealul Morii – Bacău, Nârtești – Galați), unul mai slab, celălalt mai voinic (Satu Nou – Pârgărești – Bacău, Pojorât și Lupcina – Suceava), unul mai iute din fire, celălalt mai molatec (Nârtești – Galați).

Complementaritatea copiilor îi face ca ei să formeze o lume de sine stătătoare împreună, o entitate rotunjită și suficientă sieși. De aici rezultă gravitatea despărțirii lor, fie prin căsătorie, fie prin moartea unuia dintre gemeni. Cel rămas în urma fratelui care parcurge un rit de trecere primește în schimb un omolog al perechii sale: „ăla de pe urmă să scoate dâni hiare – îl scoate unu care-i tot într-o lună cu ei. Se aduc hiare (lanț de împiedicat cai) și-i leagă de chicior și-l întreabă altu din casă: –Ti faci frate cu cutare? – Mă fac. – Te lepezi de cutare? – Mă lepăd” (Bogza – Vrancea). Fratele *lumatec* poate restabili ordinea anterioară rupturii, ceea ce previne nenorocirile gemănului rămas fără pereche. Atrage, de asemenea, atenția similitudinea ritului cu ceremonialul creștin al botezării, mai exact cu secvența *Lepădărilor*. Acest indiciu sugerează că o nouă geneză a identității comune celor două ființe are loc, iar începutul trebuie să se facă printr-o anulare a tuturor datelor existențiale anterioare.

Identitatea spirituală a gemenilor se întinde pe trei coordonate în istoria culturală a lumii, după cum arată Silvia Ciubotaru în studiul dedicat acestui tip de frați. Ipostaza demiurgică este exemplificată de cercetătoarea ieșeană prin divinități opozante, asemenea corespondențelor umani ai gemenilor, de la malgași (Zumthor și Niang), egipteni (Osiris și Set), brahmani (zeii Gupta), melanezieni (To Kabina și To Karwuwu), mordvini (Șkai și Șaitan), ciuci (Creatorul și Tangen), perși (Ahura Mazda și Ahriman), slavii primitivi (Bielibog și Cernibog) și români (Fârtate și Nefârtate) (Ciubotaru: 2007, 171-172). Echilibrul voinței pozitive cu cea negativă reprezintă

formula prin care geneza poate avea loc, idee ce rămâne valabilă și pentru dimensiunea de întemeietori a gemenilor, prezentă în numeroase culturi ale lumii. Romulus și Remus, Atlas și Gadiros, Castor și Pollux și mulți alți frați sunt invocați în studiul amintit, drept ctitori ai unor așezăminte urbane și țări.

A treia coordonată ține de credința că gemenii „au puterea de a vindeca, descânta și fărmece” (Marian: 1995, 44), existentă încă în Moldova. În Podeni – Botoșani, se spune că aceștia pot trata în special bolile de ochi și vitele bolnave, doar prin atingere. *Chirotetia* era folosită, potrivit Silviei Ciubotaru, și de sfinții taumaturgici Cosma și Damian. Alte divinități creștine cu puteri de vindecare invocate în demersul științific al autoarei amintite sunt Chiril și Ioan, Pantelimon și Ermodae, Samson și Diomid. Dar nu numai atingerea gemenilor are puteri expiatoare: „Sârbii cred că pentru a se salva de ciumă trebuie să apeleze la sprijinul a două surori gemene, care au numele asemănătoare (de ex. Stoia și Stoianka). Ele trebuie să toarcă într-o noapte fire și să țesească din ele un ștergar” (Olteanu: 1999, 245). Clarviziunea gemenilor are însă o limitare temporală: „pe vidme le cunosc numai copiii de gemene până la 7 ani; pe urmă nu le mai cunosc” („Ion Creangă”: 2008, 17).

La rândul ei, mama gemenilor are capacitatea de a pune oasele scrântite la loc, printr-un ritual încă activ în Moldova. Membrul afectat este așezat pe prag în localitatea Furcenii Vechi – Galați, sub motivația că „trebuie să iasă răul”⁴. De fapt, femeia care a născut gemeni cheamă în ajutor spiritul tutelar al casei, aflat în acest spațiu de trecere sacralizat și, prin intermediul acestei investiții magice, ea obține rezultate chiropractice efective.

Cele trei valențe excepționale ale gemenilor (creatori, civilizatori și vindecători) capătă în planul imaginarului artistic aura eroică a personajelor cu puteri miraculoase. Tipologizate de Lazăr Șăineanu în categoria *Dioscurilor*, basmele au ca protagoniști gemeni cu nume consonantice: Afîn – Dafin, Busuioc – Musuioc/ Siminoc, Măr – Păr. Nivelul fonetic revelează consubstanțialitatea celor doi frați meniți să parcurgă traseele arhetipale. Viziunea animistă, dar și convingerea că sarcina gemelară se datorează intervențiilor supraomenești face ca eroii să se nască printr-o concepție imaculată: copiii sunt zămisliti prin intermediul privirii (Stăncescu: 2000, 95) sau al mirosirii unei flori (Stăncescu: 2000, 181).

Motivul apare și în basmele în care fecioara este supusă unui parcurs inițiat și aduce pe lume un singur prunc, dar năzdrăvan, în urma unei contagiuni magice cu frunze sau inflorescențe. Asocierea mentală cu nașterea în afara legăturilor maritale poate furniza o direcție de interpretare viabilă. Denumirile aparent depreciative pe care le primesc pruncii nelegitimi îi asimilează pe aceștia regnului vegetal, de la obișnuitul *copii din flori*, până la apelativele cu circulație zonală: *florari*, *buruienari/ buruienei/ buruieni*, *urzicari* în Moldova, unde apar mai rar și termenii *șpuri* (Pojorâta, Poiana Stampei – Suceava) și *dudari* (Hemeiuși – Bacău). Din aceeași categorie semantică fac parte *tufoi*, *tufănea* sau *tufănoi* (Costa-Foru: 2005, 110). Cuvântul *șpuri* este atestat cu acest sens și de Iuliu Zanne (1897, 86). O semnificație secundară a lexemului este de „vlăstar de măr fără rod, copileți de porumb”, iar interpretarea ne conduce mai departe la verbul *a copili* din limba română, care înseamnă

⁴ Expresia a fost înregistrată de la Nicuța Murguleț, de 45 de ani, dar Vasilica Toader, având vârsta de 70 de ani în 2004, ne-a revelat fenomenul socio-folcloric care constă într-o presiune a comunității: „Cei cari au auzit despre mine c-am născut doi gemeni au venit și m-au rugat și-am început să obișnuiesc. Frecam așa frumos picioru, cum știam și eu di la altă bătrână și călcam pi pragu ușii, pi-o pernuți mică, pi pragu ușii, pi-o pernuți mică, pi pragu ușii și o fost cazuri cari au dat rezultati buni. Spun niști cuvinti. Sî spuni: - Picior scrântit sau doi copii de gemeni? Ș-acela în problemi spuni: - Nici picior scrântit, nici copii de gemeni!”.

a îndepărta florile secundare ale unei plante, flori care pot afecta producția generală (de roșii, floarea soarelui sau crizanteme, spre exemplu). Copiii nelegitimi sunt, asemenea acestor manifestări vegetale, apariții în afara normei impuse, elemente suplimentare unei rânduieli. Tot la Iuliu Zanne apare și lexemul *urzicari*, ce pare a avea un corespondent în limbile slave. Despre un bastard se spune că „e găsit în urzici sau născut în urzici”, la ruși, ucraineni și bieloruși (Kabakova: 1990, 54).

În satele mordviniene se ocultează modalitatea de concepție printr-un răspuns neașteptat de asemănător, la întrebarea copiilor de unde a venit fratele sau sora sa: „a fost găsit în urzici” (Mikkor: 2000, 121). Aici, copilul are un tată legitim însă miracolul apariției sale este pus pe seama aceleiași plante neprietenoase. Urzica are caracteristici proprii sacrului, fiind o plantă benefică și în același timp periculoasă pentru intruși. Nou-născutul nu suferă de usturimi ale pielii de pe urma atingerii, fiindcă el este un rezultat al energiei numinoase, iar urzicile au menirea de a-l apăra. Orice plantă cu țepi sau urticantă are conotații apotropaice și exact aceasta este funcția unei asemenea localizări pentru copilul neașteptat de mediul social. În Ucraina, cercetările au condus la o tipologizare a provenienței miraculoase: în sursa vegetațională se încadrează găsirea copilului într-o varză, în castraveți, în urzici, mazăre sau mărăcini. Foarte familiară pentru imaginarul românesc pare formularea „Ai ieșit dintr-o urzică” sau „Erai între flori, te-am ridicat de acolo” servită copiilor curioși de către părinții stânjeniți de întrebare. O altă categorie de răspunsuri indică arborii fructiferi sau nu și pădurea, întâlnite mai ales în estul Ucrainei între Polesia și Podolia. O

sursă suplimentară sugerată pentru „nașterea” copiilor o constituie cursurile și acumulările de apă (Gavryliouk: 2004, 222-223). Chiar dacă nu este vorba de concepția nelegitimă, imaginile folosesc o mitologie specifică pentru concepția imaculată și argumentează vitalitatea arhetipurilor în mentalul contemporan.

Correspondențele între imaginarul lingvistic al altor civilizații sunt mai multe chiar, ceea ce ne arată că avem de-a face cu o moștenire culturală, o convingere arhaică închisă în crisalida expresiilor uzuale. *Tufoi* se regăsește în expresia folosită de brazilieni, *filho das moitas* – „fiii tufelor”, în timp ce *buruienari* are un omolog semantic în portugheză: *filho das ervas* – „fiii ierburilor sălbatice” (Kabakova: 1990, 53). Pe de altă parte, putem stabili o legătură între numele *champi*, „născuți pe câmp”, dat de francezi pruncilor nelegitimi (Zanne: 1987, 87) și termenul folosit de romani: *terrae filius* (Eliade: 1998, 175), „fiu al pământului” însuși.

Planul lingvistic și cel artistic, al basmelor, par să susțină o percepție străveche asupra procreației: „credința că Pământul naște oameni este universal răspândită. În multe limbi, numele dat omului înseamnă «născut din Pământ». Se crede că pruncii «vin» din adâncurile Pământului, din peșteri, grote, prăpăstii, dar și din mlaștini, izvoare ori râuri. Credințe asemănătoare se mai păstrează încă în Europa, sub formă de legende, superstiții sau doar metafore. Fiecare ținut și aproape fiecare oraș ori sat are o stâncă sau un izvor care «aduc» copiii: *Kinderbrunnen*, *Kinderteiche*, *Bubenquellen*” (Eliade: 1995, 122). Motivul arhetipal al sarcinii survenite în urma contactului cu viața vegetală, fie ea în *forma* unei flori sau a unui fruct, a intrat și în legendele despre nașterea Mântuitorului (Brill: 2006, 142), sub influența stratului cultural anterior, observabil în basmele fantastice menționate.

Matricea telurică motivează și deprinderea femeilor de a naște pe jos, pe un strat de paie întins în apropierea vetrei sau într-un colț de cameră. O modalitate identică a fost atestată în satele mordviniene Sabajevo și Povodimovo, unde, atunci când s-a impus nașterea în pat, a avut loc un fenomen (Mikkor: 2000, 114) pe care l-am întâlnit și noi în localitățile gălățene Cosmești Vale și Brăhășești: femeile și-au întins paiele pe pat. Alegerea locului original revelează însă importanța contactului cu *Terra Genetrix*: „Femeia naștea unde-i era mai bine, pe pământ (Dumbrăveni – Gorj). Pe pământ se credea că nasc mai repede (Racovița – Gorj). Pe pământ, pe paie, fân, când era nașterea mai grea (Grădiștea – Vâlcea)” (*Sărbători și obiceiuri*: 2001, 11). Funcția terapeutică a „stratului” întins pe jos în încăpere vine pe de o parte, dinspre magia chtoniană a solului din care ne tragem și în care ne întoarcem, pe de altă parte, de la străbunii familiei deveniți Manii și Larii gospodăriei, dacă e să invocăm arhaica îngropare în incintă. În plus, Mircea Eliade așază concepția umană în seria gesturilor preluate de la modele supraumane, femeia reluând de fapt actul de rodire a pământului. De aceea, *humi positio* (travaliul desfășurat pe pământ) este, „întâlnit aproape pretutindeni în lume, din Australia până în China, din Africa până în America de Sud. La greci și la romani tradiția a dispărut o dată cu vârsta istorică, dar e neîndoielnic că el a existat într-un trecut mai îndepărtat: anumite statui ale zeitelor nașterii (Eileithza, Damia, Auxeia) le reprezintă așezate în genunchi, exact în poziția în care femeia naște pe pământul gol. În textele demotice egiptene expresia «a se așeza pe pământ» înseamnă «a naște» sau «naștere»” (Eliade: 1998, 176).

În continuarea acestei manifestări a apartenenței la glia matricială venea obiceiul de așezare a pruncului nou-născut pe pământ și îngroparea placentei în casă ori în grădină. Primul obicei este întâlnit „și la scandinavi, la gemani, la parsi în Japonia și prin alte părți ale lumii” (Eliade: 1998, 177). În Moldova, motivația pentru depunerea pruncului înfășat la sol păstrează vie asocierea cu substanța din care se trage copilul, căci el va fi „tare ca pământul” (Glodu – Suceava), la fel de rodnic (Ibănești – Botoșani) și va munci cu plăcere la câmp (Bijghir – Bacău, Botești - Suceava).

Circumscrierea copilului la perimetrul natal are valențe similare cu lovitul ușor de sobă, care primea aceeași explicație a „tăriei” preluate de la elementul sacru. Spiritele locului sunt anunțate de sosirea copilului, care le este închinat prin așezarea pe vatră sau pe pământ și astfel divinitățile casei îl iau în grija lor. Mai mult decât atât, în condițiile în care înhumarea arhaică era făcută în incinta casei, gestul de a așeza pruncul la nivelul solului constituie o închinare a lui față de strămoșii deveniți Larii familiei.

O replică a ritului de după naștere apare în ceremonialul botezului, când copilul este depus pe podeaua bisericii și nașul îl ridică, lăsând uneori în loc bani. Dacă în primul caz tatăl era cel care consfințește apartenența pruncului la neam și gospodărie, în procesul de creștinare, nașul își recunoaște „fiul” și îl integrează comunității religioase printr-o gestică a spațialității. Biserica se suprapune peste casa sacralizată, în timp ce nașul de botez reconfigurează nașterea pe coordonate spirituale.

Ofranda care constă în *locul copilului* alimentează sursa magică de vitalitate și prosperitate. În Ucraina, aceasta se îngropa împreună cu bani, pâine, sare, boabe de grâu, ba chiar cu un cocoș sau o găină vie (Boriak: 2002, 35). La fel ca la români, locul în care se ascundea placenta oscila între interiorul camerei și grădina. Gestul de a îngropa placenta în odaia în care a avut loc nașterea predispune copilul la un atașament față de familie și pământul natal, întocmai ca așezarea pe sol. La Ibănești – Botoșani, se crede că pruncul va sta cu casa și va avea tragere de inimă înspre căminul părintesc, o credință pe care o putem explica prin faptul că substanța organică în care este depozitată vitalitatea lui primară a devenit una cu altarul casei. Atunci când grădina primea sacul amneotic se urmărea preluarea atributelor superlative ale arborilor, prin îngroparea la rădăcina pomilor, despre care am văzut mai sus că au capacitatea de a fecunda în mod magic femeile.

Când un *copil din flori* vine pe lume, violența manifestărilor uraniene și fenomenele contradictorii stârnite de acest eveniment atrag atenția întregii comunități. La Farcașa, în județul Neamț, se spune că furtuna iscată din senin, cu averse, are loc în momentul în care dă naștere o femeie nemăritată. În 1913, se cunoștea aceeași explicație pentru capriciile vremii în Ardeal: „când e vânt mare – vifor – vara se zice că este vreo fată mare care a conceput” („Ion Creangă”: 2008, 308). Celălalt tip de manifestare atmosferică este cauzată de aceeași abatere de la norma socială și a firii, în viziunea populară: „Când plouă cu soare se zice că sunt multe fete însărcinate”. Credința a fost atestată în 1912 în satul Țigănești din Galați („Ion Creangă”: 2007, 180), în localitatea Vârful Câmpului, din Botoșani în anul următor („Ion Creangă”: 2007, 370), dar și anterior, la sfârșitul secolului al XIX-lea (Zanne: 1897, 132). În satul Feștețița, de pe Valea Nistrului de Jos, se credea același lucru la începutul anilor '30 ai secolului trecut: „când plouă cu soari ieste-o fată îngreunată în sat” (Ștefănuță: 1937, 197).

Zămislirea imaculată, sub efectul supranatural al naturii, se continuă în reacțiile meteorologice, care atrag atenția asupra unui viitor membru al societății, ce nu stă sub semnul obișnuitului, ca exemplificare a veridicității pe care textul scris pe o tăbliță orfică o are: „Sunt fiul Pământului și al Cerului înstelat” (Eliade: 1998, 197). În Bosnia, planul uranian pare a cere îndeplinirea rânduinelor rituale: vremea urâtă ce ținea timp îndelungat era pusă pe seama faptului că un *copil din flori* s-a înecat și stă sub apă undeva (Olteanu: 1999, 409). În toate aceste situații, dimensiunea cerească devine un martor al concepției nelegitime și reacționează asemenea unui ecou pentru a face întreaga comunitate conștientă de evenimentul ieșit din firea lucrurilor.

„Complicitatea” dintre fetele mari și mediul ambient poate da chiar puteri demne de solomonari. La Răviga – Ialomița se credea că fetele mari însărcinate pot lega și dezlega ploile (Mușlea & Bârlea: 1970, 90), asemenea gemenilor invocați mai sus. Ceea ce îi unește pe copiii născuți fără

un tată legitim de frații care au împărțit în același timp pântecul matern este tocmai participarea naturii la apariția lor, printr-o fecunditate nefirească și în acest context, este de așteptat ca oamenii să aibă convingerea că pruncii „gemeni și cei din flori sunt mai norocoși decât ceilalți” (Satu-Mare) (Scurtu: 1942, 44).

Copiii din flori beneficiază chiar de o pavază împotriva forțelor malefice, fiindcă de ei „nu se prind farmecele, vrăjile sau blestemele” (Marian: 1995, 45). Natura lor nativă are o coordonată „sălbatică”, fără vulnerabilitate în fața entităților malefice. Din același motiv, copiii șubrezi cărora li se reconfigura simbolic nașterea prin diverse ritualuri (vânzarea pe fereastră, trecerea printr-o groapă etc.), primeau nume de animale ale pădurii: Ursu, Lupu. Consubstanțialitatea pruncului fără tată oficial cu mediul neîmblânzit se păstrează pe tot restul vieții: „Cân să dușe îm pădire la vânat apu are să zgodzască [nimerească], că iel îi copil” (Șopotu Nou – Caraș Severin) (Petrovici: 1933, 50). Așadar, animalele din mediul silvestru îl recunosc pe pruncul zămislit cu ajutorul naturii și i se dăruiesc.

În plan social, ei primesc toate premisele unei reușite, aparent ca o compensație pentru stigmatul care îi marchează în comunitate. Deștepți, frumoși și norocoși, înțelepți, vrednici la muncă și firi vesele, pruncii nelegitimi au parte de un destin favorabil, tocmai datorită implicării pe care factorul supra-uman pare să o aibă. Fecundarea magică, contactul cu matricea telurică, ofranda pentru pământul mamă și însoțirea gestației cu semne uraniene acționează asupra personalității copilului într-un mod benefic. O parte din natura specială a copiilor se transferă asupra celor care înfruntă percepția socială negativă: „la fati mari, cari o făcut pn baistruc, si botedz, ci-ț merzi la gospodarii (Tudora – Valea Nistrului de Jos)” (Ștefanucă: 1937, 81).

Convingerile arhaice care se țin în jurul unor nașteri neobișnuite, fie că e vorba de gemeni sau de *spuri* se transsubstanțializează în eroi năzdrăvani de basme fantastice. Personaje precum *Voinic de codru*, *Busuioc verde* sau *Frunză verde* demonstrează prin funcția denotativă a numelui faptul că au avut parte de o zămislire miraculoasă. Mai mult, ele sunt legitimate chiar de divinitățile creștine, în creațiile populare: „– Cum îi pui numele, Petre? – Poi cum să-i pui, Doamne, știu eu?! Să-i pun Petre? – Nu! Să-i punem Frunză-Verde, că-i făcut din frunză. E fată nevinovată. Și i-a pus Frunză-Verde. Ș-a plecat moșai” (Oprîșan: 2003, 120). Tocmai această origine magică permite înfăptuirea gesturilor eroice, capabile să revigoreze întreg universul uman. *Busuioc* și *Siminoc* și întreaga serie de protagoniști aflați într-un raport de interdependență spirituală se alătură galeriei de frați mitologici, întemeietori de lume. Planul artistic furnizează exemplificări pentru credințele atestate în întreaga lume, în timp ce nivelul sintagmatic al limbii, apelativele aparent depreciative pe care copiii fără tată le primesc, conțin indicii ale unui substrat cultural arhaic.

Un ultim argument în favoarea faptului că expresia *copii din flori* conține indicii ale mitului universal despre ontogeneza fabuloasă îl reprezintă practicile de refacere a nașterii prin mijlocirea matricei telurice. Asemenea nașterii pe sol, a depunerii copilului după naștere și a îngropării materiei organice produse de fenomenul nașterii, implicarea pământului în practicile taumaturgice de salvare a cazurilor disperate de boală (epilepsie, distrofie musculară, plâns convulsiv prelungit) vorbește despre credința universală că omul se trage din acest element primordial: „În foarte multe limbi omul este numit: «cel născut din Pământ» (cântecele rusești, miturile laponilor și ale estonienilor etc.)” (Eliade: 1998, 174). În Moldova, terapia magică de tipul trecerii prin substanța chthoniană este frecventă, dar vom cita doar o parte: „când e slab copilul, în socute, faci o groapă pe un dâmb și-l treci prin groapă, unde-i rămâne cămașa și iese curat” (Frătăuții Noi – Suceava), „dacî copilu îi bolnăvicios îi schimbă numele și-l pitreci printr-o bortî făcutî în pământ. Lasă hainele la groapă și unde iese, îi dă haine noi. Îl dă la unu cari ari copii mulț” (Ceahlău – Neamț). Bolnavul este trecut

de trei ori, la ora 12 noaptea, prin gaura din pământ, săpată sub o rădăcină de copac; în groapă se lasă pelinca lui, iar la întoarcerea acasă se îmbracă în alte haine, noi (Lodu – Suceava).

Reluarea antropogenezei se face, în alte ritualuri simbolice, prin figurarea expulzării prin cămașa cu care copilul bolnăvicios a fost născut, sub chipul casei natale (din care copilul este vândut sau dat de pomană pe geam) sau sub forma unui arbust cu spini (măceș). În cazul remediei magic folosit în Mănoaia – Neamț, împotriva bolii *baghiță* (pusă pe seama etimologiei arhaice a slavului *baba* și cunoscută în Ucraina sub o formă lexicală apropiată de cuvântul românesc - *babytsi*), renașterea cumulează atât simbolurile căminului sacralizat de prezența divinităților tutelare, cât și imaginea pântecului terestru din care provine omul: „se făcea o groapă în casă și se așternea peste ea un sac pe care se așeza copilul (...). Se trăgea copilul de trei ori peste groapă și se freca apoi cu semințele și alimentele aflate alături. Toate acestea se îngropau, iar «copilul se vindeca»” (Ciubotaru: 2005, 121). Funcția de ofrandă pentru pământul capabil să regenereze organismul uman este suplimentată aici de identificarea alimentelor cu persoana tratată, prin intermediul magiei de contagiune. Îngroparea cânepii, unturii de porc, a brânzei și a grâului reprezintă o înhumare a bolnavului însuși pe de o parte, iar pe de cealaltă parte, Larii casei primesc o ofrandă în schimbul sănătății dorite.

Trecerea pe sub pământ are în plan secund mitologia dedicată maicii terestre, *Mutter Erde*, cum este ea numită constant în literatura de specialitate. Dacă prima naștere a fost mediată de mama umană, care a *primit*, în accepția lui Mircea Eliade, spiritul copilului ce se afla în mediul natural, cea de-a doua ivire în lume nu mai folosește intermediari și dă pruncului șansa de a începe el Lumea, prin mitul cosmogonic. La triburile navajo, „pentru a-i reda sănătatea se reface în prezența bolnavului procesul lumii, se reactualizează emersiunea primilor oameni din sânul Pământului. Prin faptul că această antropogonie (precedată, de altfel, de povestirea cosmogoniei) devine prezentă și activă, bolnavul își recapătă sănătatea: el simte în ființa sa intimă procesul primordial al emersiunii. Cu alte cuvinte, el redevine contemporanul cosmogoniei și antropogoniei” (Eliade: 1998, 172).

Mai mult decât o simplă simulare a decesului, menită să păcălească întruparea funestă hotărâtă să îl ducă din lumea viilor, ritualul de petrecere a suferindului prin pământ se bazează pe originea primară a omului și dă timpul de la început. Rostogolirea copilului bolnav pe mormânt, de asemenea atestată în Moldova zilelor noastre, trimite în mod direct la mimarea dispariției pentru identitatea veche a bolnavului, în timp ce dezbrăcarea copilului de haine în momentul parcurgerii unui tunel implică în mod evident simbolurile nașterii propriu-zise. Mircea Eliade apropie acest ritual de ceremonialul baptismal, mult mai frecvent întâlnit în riturile de disoluție a ființei umane inferioare prin boală sau statut ontologic: „îngroparea simbolică, parțială sau totală, are aceeași valoare magico-religioasă, ca și cufundarea în apă, botezul. Bolnavul este regenerat, se naște încă o dată” (Eliade: 1995, 125). Apropierea dintre cele două tipuri de moarte simbolică are la bază substanțele originare ale vieții, apa gestațională și solul fecund.

Legătura dintre copii și natură este, în consecință, mai adâncă decât suntem deprinși a conștientiza. Directa înrăurire dintre fertilitatea copacilor și a plantelor în general, și numărul de embrioni ce se dezvoltă în pânțele, precum și sugestia unei paternități propriu-zise a mediului înconjurător asupra copiilor care apar în contexte sociale neobișnuite arată că binecunoscuta formulă *copii din flori* poate conține mesajul de decriptare a unui imaginar primar, când pământul și roadele lui erau conștientizate drept sursă autentică a vieții umane.

Bibliografie:

- Bonnefoy, Yves**, *American, African and Old European Mythologies*, University of Chicago Press, 1993.
- Olena Boriak**, *The Midwife in Traditional Ukrainian Culture: Ritual, Folklore and Mythology*, în „The Journal of the Slavic and east European Folklore Association”, 2002, vol. II, nr. 2, p. 29-49.
- Brill, Tony**, *Tipologia legendei populare românești*, vol. II. Ediție îngrijită și prefață de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 2006.
- Burada, T.T.**, *Obiceiurile la nașterea copiilor poporului român din Macedonia*, în „Convorbiri literare”, tom XXVI, nr. 1, București, 1892, p. 39 - 49.
- Costa-Foru, Xenia**, *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Maria Voinea, București, Editura Tritonic, 2005.
- Ciubotaru, Silvia**, *Gemenii în mitologie și folclor*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, T. XLIV-XLVI, 2004-2006, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 171-178.
- Ciubotaru, Silvia**, *Folclorul medical din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
- Eliade, Mircea**, *Sacrul și profanul*. Traducere de Brândușa Prelipceanu, București, Editura Humanitas, 1995.
- Eliade, Mircea**, *Mituri, vise și mistere*. Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Editura Univers enciclopedic, 1998.
- Fowler, Dennis G.**, *The Ila Speling: Records of a Lost World*, Hamburg, LIT, 2002.
- Frazer, James George**, *Creanga de aur*, vol. II. Traducere de Octavian Nistor. Note de Gabriela Duda, București, Editura Minerva, 1980.
- Gavryliouk, Nataliia**, *Cartographie et analyse des rites familiaux*, Ethnologie française 2004/2, Tome XXVII, p. 217-224.
- „**Ion Creangă**”. Revistă de limbă, literatură și artă populară. Ediție anastatică. Vol. IV-V. Ediție inițiată și coordonată de Rodica Pop, Vaslui, 2007, 2008.
- Kabakova, Galina**, *L'enfant naturel dans la nature et la société*, în „Études et documents balkaniques et mediterraneens”, no. 15, Paris, 1990, p. 53-59.
- Marian, Simeon Florea**, *Nașterea la români. Studiu etnografic*. Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilișiu. Text stabilit de Teofil Teaha, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995.
- Mikkor, Marika**, *On The Erza – Mordivian Birth Customs in Sabajevo and Povodimovo Villages*. „Folklore. Electronic Journal of Folklore” 13, 2000, p. 111-133.
- Milner, Larry S.**, *Hardnes of Heart / Hardness of Life. The Stain of Human Infanticid*, Lanham, University Press of America, 2000.
- Mușlea, Ion, Ovidiu Bârlea**, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1970.
- Olteanu, Antoaneta**, *Școala de solomonie. Divinație și vrăjitorie în context comparat*, București, Editura Paideia, 1999.
- Opreșan, I.**, *Basmе fantastice românești*. vol. II, *Frumoasa lumii*, București, Editura Vestala, 2003.
- Petrovici, Emil**, *Folclor din Valea Almăjului*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, București, nr. II, 1933, p. 46-50.

- Sărbători și obiceiuri.** Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român, vol. I, București, Editura Enciclopedică, 2001.
- Scurtu, Vasile,** *Cercetări folclorice în Ugocea românească (jud. Satu-Mare)*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, VI, București, 1942, p. 161-167;
- Stăncescu, D.,** Sur-Vultur. *Basme culese din gura poporului [român]*. Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum I.O., 2000.
- Stroeken, Koen,** *Moral Power. The magic of Witchcraft*, Berghahn Books, 2010.
- Ștefănuță, Petru V.,** *Folclor din județul Lăpușna*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, București, nr. II, 1933, p. 94-97 și 165-166.
- Ștefănuță, Petru V.,** *Cercetări folclorice pe Valea Nistrului de Jos*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, nr. IV, Cluj, 1937, p. 78-81.
- Ugo Nwokeji, G.,** *The Slave Trade and Culture in the Bight of Biafra: an African Society in the Atlantic World*, Cambridge University Press, 2010.
- Van Gennep, Arnold,** *Riturile de trecere*. Traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, studiu introductiv de Nicolae Constantinescu. Postfață de Lucia Berdan, Iași, Editura Polirom, 1996.
- Zanne, Iuliu A.,** *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, vol. II, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1897.